

LITERAIRE THRILLER

GARD SVEEN

De doden hebben geen verhaal

Over het boek

Enkele weken nadat er in het bosrijke gebied rond Nordmarka oude botfragmenten werden gevonden, vermoedelijk uit de Tweede Wereldoorlog, wordt de oude verzetsman Carl Oscar Krogh dood aangetroffen in zijn huis.

De Oslose inspecteur Tommy Bergman en zijn team onderzoeken het verband tussen beide zaken. Ze ontdekken dat Krogh tijdens de oorlog de rechterhand was van de legendarische verzetsstrijder Kai Holt. Hij was tevens een van de laatste personen die probeerde de toedracht van Holts mysterieuze dood in 1945 te achterhalen.

Alle historische documentatie is echter spoorloos verdwenen, en in het web van leugens en bedrog waarin Bergman belandt, ontdekt hij dat liefde en verraad hand in hand gaan.

‘Een debuut dat de term huiveringwekkend daadwerkelijk verdient. Een van de beste Noorse boeken van het jaar.’ – TVEDESTRANDSPOSTEN

‘Een debuut dat alle concurrentie mijlenver achter zich laat.’ – AFTENPOSTEN

Over de auteur

Gard Sveen (1969) werkt als senior adviseur bij het Noorse ministerie van Defensie. Zijn debuut *De doden hebben geen verhaal* werd bekroond met zowel de Gouden Revolver als de prestigieuze Glazen Sleutel, voor de beste Scandinavische thriller.

Bezoek onze internetsite www.awbruna.nl voor informatie over onze boeken, volg @AWBruna op Twitter of bezoek onze Facebook-pagina [Facebook.com/AWBrunaUitgevers](https://www.facebook.com/AWBrunaUitgevers).

Gard Sveen

De doden hebben
geen verhaal

A.W. Bruna Uitgevers

Oorspronkelijke titel

Den siste pilegrimen

Copyright © Gard Sveen, 2013

Published by arrangement with A Nicolaissen Agency, Norway.

Vertaling

Carla Joustra en Kim Snoeijing, via het Scandinavisch Vertaal- en Informatie-
bureau Nederland (SVIN)

Omslagbeeld

© Dirk Wustenhagen / Trevillion Images

Omslagontwerp

Riesekind

© 2015 A.W. Bruna Uitgevers, Amsterdam

ISBN 978 94 005 0545 2

NUR 305

This translation has been published with the financial support of NORLA.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veeelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Zondag 8 juni 2003

Dr. Holms vei

Oslo

Pas nadat de jonge thuishulp voor de grote houten villa had geparkeerd, drong het tot haar door dat het hek aan de straat open had gestaan. Toch bleef ze nog een minuutje in de auto zitten om het eind van het liedje op de radio te horen. Toen dat bijna afgelopen was, zette ze het toestel uit. Ze opende het portier en liet haar blik over de bestrate oprit glijden.

Het smeedijzeren hek stond wagenwijd open en dat had zij niet gedaan toen ze naar binnen was gereden.

Dat hek staat toch nooit open, dacht ze.

Als ze één ding had geleerd sinds ze Carl Oscar Krogh bijna een jaar geleden als cliënt had gekregen, was het wel dat hij geen man was die slordig met zoiets omging. Zodra ze aankwam, vroeg hij of ze eraan had gedacht het hek achter zich dicht te doen. Dezelfde waarschuwing kwam net zo vanzelfsprekend als ze na haar werk vertrok: vergeet vooral niet het hek achter je dicht te doen.

En de hond, dacht ze. Waar is de hond?

De speelse Engelse setter, waar ze nog altijd een beetje bang voor was, had niet geblaft of achter het huis aan de ketting getrokken. Als ze uitstapte, liet het dier altijd van zich horen, vol ongeduld om de dagelijkse lange wandeling te maken.

De thuishulp wendde haar blik naar het huis. Ze sloeg het portier iets te hard dicht. Het metaalachtige geluid weerklonk in haar oren, waarna alles om haar heen stil werd, nog stiller dan het al was. En ook veel warmer, dacht ze. De plotselinge hitte die gisteren over de stad was gevallen, voelde niet aangenaam meer, eerder ondraaglijk.

Nadat ze twee keer had aangebeld, wist ze het zeker.

Er was iets mis.

Ze kreeg het akelige gevoel dat nog maar een paar minuten geleden iemand op het stoepje had gestaan zoals ze dat nu zelf deed. Iemand die daar niet thuishoorde.

Ze belde nog een keer aan.

‘Krogh,’ riep ze luid. ‘Carl Oscar?’

Ten slotte legde ze haar hand op de zware deurklink. Op slot.

Ze draaide zich om, haar hart ging als een gek tekeer; nog even en ze zou gaan hyperventileren. Stilletjes vervloekte ze het grote, eenzame perceel en de hoge sparrenhaag die voorkwam dat er van buitenaf naar binnen kon worden gekeken. Zoals ze hier stond, voelde ze zich helemaal alleen op de wereld. Niemand zou haar horen als ze schreeuwde, geen levende ziel.

Met langzame passen liep ze langs de zijkant van het huis. Bij het keukenraam bleef ze staan, legde haar handen tegen het glas en keek naar binnen. Leeg. Ze vervolgde haar weg voorbij de bibliotheek, over het met platte stenen geplaveide pad dat naar het terras aan de achterkant leidde. Voorzichtig zette ze haar ene voet voor de andere om zo weinig mogelijk geluid te maken. Toen ze de hoek van het huis op een meter na was genaderd, bleef ze staan en streek met haar hand voorzichtig over de met houten platen betimmerde muur, die gloeiend heet was door de brandende zon. Normaal gesproken zou ze de insecten die voor haar gezicht zoemden hebben weggewuifd, maar nu merkte ze ze zelfs niet op, ze keek bewust recht voor zich uit, dat stelde haar op een bepaalde manier gerust. Ver beneden haar lag de stad. Ze registreerde nauwelijks het zigzagpatroon van witte boten, die de fjord geluidloos in kleine stukjes sneden.

Ze sloeg de hoek van het huis om.

De witte gordijnen wapperden door de opening van de terrasdeur.

Onder in haar gezichtsveld zag ze iets flikkeren, iets op de tegels bij de zithoek. Een waaier van rood verspreidde zich onder het dode hondenlijf. De zwart-wit gevlekte keel gaapte haar aan. Het bloed leek amper te zijn gestold.

Even overwoog ze naar de auto terug te hollen, maar het was alsof haar benen haar alleen wilden dragen als ze verderging naar het terras.

Langzaam liep ze naar de wapperende gordijnen, terwijl ze in stilte tot God bad dat Hij op haar moest passen.

Ze stapte over de dode hond heen.

Het volgende wat ze zich herinnerde was dat ze in de woonkamer stond.

Voor haar, midden in het vertrek, lag wat ooit Carl Oscar Krogh was geweest. Zelfs zijn ogen waren er niet meer, stukgesneden alsof het doorzichtige kwallen waren.

Hoe is het mogelijk? dacht ze. Hoe kan iemand een mens zoiets aandoen?

Deel 1

Maandag 28 mei 1945
Jørstadmoen
Krijgsgevangenenkamp Stalag 303

Kapitein Kaj Holt van de militaire verzetsbeweging Milorg bleef op de appelplaats stilstaan. Een tijdje richtte hij zijn blik op de barakken voor hem. Daarna draaide hij zich om en keek naar het hek waardoor hij binnen was gekomen, alsof hij er zeker van wilde zijn dat het nog niet te laat was om om te keren.

Was het niet zo dat je nooit een vraag moest stellen waarop je geen antwoord wilde? Misschien was niets weten het beste en kon je de dingen beter accepteren zoals ze waren. Dat deden normale mensen, ze gingen verder met hun leven. Maar hij had geen leven meer om verder mee te gaan. De oorlog wilde hem niet loslaten.

‘Het was het beste geweest als ze jou ook hadden opgepakt,’ zei Kaj Holt zacht bij zichzelf. Dat had zijn vrouw gezegd.

Een paar minuten later was hij gewoon vertrokken, had hij alles achter zich gelaten wat hem de laatste vijf jaar in leven had gehouden: zijn vrouw, zijn kind, alles. De eerste nacht had hij buiten geslapen, dat was een bevrijding geweest.

Hij schudde de herinneringen van zich af en haalde de opdracht tot verhoor uit het zijzakje van zijn uniformjas, vouwde het papier open en las de letters die hijzelf in de vakjes van het formulier had geschreven.

Hauptsturmführer Peter Waldhorst. SIPO Abteilung IV. Aussendienststellen Lillehammer. Onderaan stond Holts eigen handtekening. Slechts een handjevol mensen wist dat hij in Lillehammer was, maar niemand wist waarom. Voorlopig was dat het beste. Heel weinig mensen wisten dat ook een groep Duitse officieren was overgeplaatst naar dit kamp, waar nog steeds een groot aantal sovjetkrijgsgevangenen was ondergebracht.

Abteilung IV, dacht hij. De officiële naam van de Gestapo maakte een onschuldige indruk. Zo typisch Duits om een bureaucratisch toege-
dekte hel te scheppen.

Ergens verderop in het dal was een hevige donder te horen, onge-
woon voor de Noorse voorzomer.

Kaj Holt vouwde de verhooropdracht zorgvuldig op en stopte hem
weer in zijn zak. De hevige regen begon al door zijn uniform heen te
dringen. Hij holde naar het gebouw voor hem, maar in plaats van naar
binnen te gaan, bleef hij op de trap staan, onder het afdak, om alles
nog een paar minuten uit te stellen. Hij plukte een Zweedse sigaret uit
zijn borstzakje; binnenkort was alles wat hij bezat Zweeds. De nicotine
bracht hem in balans, kalmeerde de hartslag die wild in hem tekeer-
ging sinds hij door het hek was gelopen.

Als een zondvloed, dacht Kaj Holt terwijl hij naar de watermassa
keek die de grond raakte en woest schuimend weer omhoogspoot. Het
beeld bracht de gedachte naar boven dat de Schepper Zelf hen allemaal
vanwege hun zonden zou laten verdrinken, omdat niemand, absoluut
niemand, vrij was van schuld. Zelf had Kaj Holt mensen gedood die
hem nog steeds, ook nu alles voorbij was, elke nacht achtervolgden:
jongeren, oudjes, vaders, zelfs een jonge moeder, nog maar negentien
jaar oud. Haar kindje was gaan krijsen toen Holt de trap af liep. Be-
neden in het trappenhuis kon hij het gehuil door de dunne deur nog
altijd horen, hij kon het kind voor zich zien zoals het daar alleen in het
bedje lag, terwijl de moeder, zelf nog een kind, in een poel van bloed
in de hal lag.

Niemand is vrij van schuld.

Hij dacht even dat dit een goede gedachte was, dat hij dit op een
briefje moest schrijven en bij alle andere notitieblaadjes moest leggen
waarop hij de laatste vijf jaar iets had neergekrabbeld, voor wat in zijn
verbeelding zijn memoires zouden worden, als iemand daar überhaupt
interesse voor had. Als hij het al mocht overleven – dat had hij toch
gedacht? En was hij echt weggegaan zonder de blaadjes mee te nemen?
Hij bedacht het zich nu pas. Hij moest ze te pakken zien te krijgen.
Zo ver had hij niet doorgedacht toen hij anderhalve week geleden zijn
vrouw en kind gewoon had verlaten en uit hun leven verdween, nog
wel op de dag vóór de viering van de nationale feestdag op 17 mei, de
eerste in vrijheid sinds 1939. Hij had de blaadjes in een schoendoos
opgeborgen en de doos in een hutkoffer met oude kleren op zolder in

de Thereses gate verstoppt. En daar zou alles blijven liggen, stel dat hij niet meer naar huis zou terugkeren.

Kaj Holt schrok op van het onverwachte geluid dat afkomstig was van een Dodge WC52 die met hoge snelheid de hoek om kwam, krachtig remde en vlak voor de trap waarop hij stond parkeerde. De jonge, Amerikaanse chauffeur legde zijn hoofd achterover. Zo bleef hij zitten, in zijn eigen wereld, kauwend op een stukje kauwgum.

Toen Kaj Holt zijn sigaret bijna had opgerookt, ging de deur naast hem open. Twee mannen kwamen naar buiten en bleven abrupt staan; ze zagen de weersomslag kennelijk nu pas. De een was een Amerikaan, een kapitein net als Holt zelf, de ander was in burger. De man in burger botste bijna tegen Holt op toen ze langs hem heen liepen en mompelde een verontschuldiging in het Zweeds. De Amerikaanse kapitein knikte kort naar Kaj Holt waarna ze de trap af liepen. 'Get back in,' zei de kapitein toen de chauffeur aanstalten maakte om uit te stappen om het portier aan de passagierskant te openen.

De man in burger, die een opvallend kinderlijk gezicht had, wierp een lange blik op Kaj Holt voordat hij plaatsnam. Onder de natte rand van zijn hoed was een zweem van een glimlach zichtbaar rond zijn mond.

Kaj Holt keek de auto na tot die tussen de bomen verdween. Hij had het gevoel dat hij die man in burger eerder had gezien. Het kinderlijke gezicht en de zachte trekken: hij moest die man toch eerder ergens zijn tegengekomen? Nee, dacht hij ten slotte, het moet verbeelding zijn. Hij had moeten reageren op het feit dat een Zweedse burger hier samen met een Amerikaanse officier was, maar liet niets blijken. De bevrijding van het land had zulke chaotische toestanden opgeleverd dat er maar weinig meer was wat hem verbaasde.

Hij gooide de sigaret weg en draaide zich om. De Duitse rijksadelaar boven de cirkel met de swastika stond nog steeds in het draadglas van de voordeur gedrukt. De aanblik daarvan raakte hem even, hij bleef met de deurklink in zijn hand staan.

Het haar van de Britse luitenant achter de geïmproviseerde balie was dik, zwart en glanzend. Het was alsof hij de hele oorlog lang op een kantoor had gezeten en nu hierheen was gekomen om het land van de Duitsers over te nemen. Naast hem stond een gewapende Britse MP-soldaat met een hooghartige uitdrukking op zijn gezicht. De Britten waren hier nog geen maand, maar het leek nu al alsof ze het land

in bezit hadden, samen met de Amerikanen. Díé mocht hij wel, maar voor Britten had hij een merkwaardige afkeer ontwikkeld. De Britten hadden geen behoefte om tegenover de hele wereld te verkondigen dat ze het herrenvolk waren, ze namen aan dat iedereen dat wel wist. Als iemand een paar weken geleden tegen Kaj Holt had gezegd dat hij zou gaan wensen dat die verdomde Britten naar huis terugkeerden, dan had hij er niet eens aan getwijfeld dat diegene knettergek was, net zo knettergek als je werd van ademloos onder de plankenvloer van een dienstbodekamer in een flat aan de Valkyriegata liggen, terwijl je de adem van de Gestapo-man aan de andere kant van de kamer hoorde.

Kaj Holt haalde de opdracht tot verhoor uit zijn jaszak. Die was aan één hoek nat geworden en het papier was een paar centimeter ingescheurd. De Brit pakte het aan, maar bleef Kaj Holt aankijken alsof hij een idioot was. Daarna zuchtte hij gelaten en streek het papier glad. Kaj Holt beet op zijn wangen, liet een weinig wijze opmerking over Britten achterwege en kreeg de opdracht terug, voorzien van de hanenpoten van de luitenant. Een Britse MP-korporaal liep met snelle passen voor hem uit de keldertrap af. Een muffe geur lag als een nevel over de donkere keldergang en liet Kaj Holt naar verse lucht snakken.

Een jonge Milorg-soldaat stond op wacht voor het vertrek waarin Peter Waldhorst zich volgens de Britse MP-korporaal zou bevinden. De jongen sprong in de houding, maar Holt wimpelde hem af. Daarna bromde hij een paar woorden tegen de Brit en zag hem verdwijnen langs dezelfde weg waarlangs ze waren gekomen. Kaj Holt draaide zich om. Het trappenhuis aan deze kant van de kelder was dichtgespijkerd met brede, grove planken. Hij haalde een hand door zijn haar en probeerde het feit te verdringen dat hij zich onder de grond bevond, in een donkere, vochtige kelder waaruit maar één weg naar buiten leidde. Het zwakke beven van zijn hand verraadde dat hij er niet erg in slaagde.

Hij liep langs het Milorg-groentje en legde zijn hand op de deursklink. Het licht vanuit het smalle kelderraam deed pijn aan zijn ogen en maakte het een moment lang moeilijk om te zien wat zich in het vertrek bevond. Na enkele seconden ontwaarde hij de contouren van een man die in elkaar gedoken in de hoek bij het raam lag.

Kaj Holt bleef in de deuropening staan en voelde opeens dat hij verast was, een ogenblik lang volkomen overrompeld doordat hij een Duitser op een keldervloer van ruw beton zag liggen, volledig in elkaar geslagen.

Hij maakte snel een hoofdbeweging naar de jonge Milorg-man, die aan de loop van zijn Schmeisser voor zijn borst frunnikte. Pas nu zag Kaj Holt dat zijn ogen verschrikt stonden en zijn gelaatskleur behoorlijk bleek was. De jongen verdween ten slotte naar buiten en deed de deur achter zich dicht.

Toen de Duitser hoorde hoe voetstappen in het vertrek de regen buiten overstemden, tilde hij zijn handen boven zijn hoofd; langzaam, maar duidelijk zo snel als hij nog kon. Zijn ene arm leek pijnlijk verkrampt. In de hoek was het donker en moeilijk om iets duidelijk te zien, maar het zag eruit alsof de Duitser huilde. Ja, geen twijfel mogelijk, dacht Kaj Holt. Nou ja, dacht hij. Je bent ook niet meer dan een verdomde klootzak die elke schop die hij kan krijgen heeft verdiend. Na een paar tellen verdween zijn woede, en Kaj Holt vervloekte zichzelf dat hij zich dat soort gedachten überhaupt veroorloofde.

‘Hauptsturmführer Waldhorst?’ vroeg hij zacht.

De Duitser antwoordde niet. Hij hield zijn handen boven zijn hoofd. Zulke keuzes moest je maken. Als je je handen voor je borst of je kruis hield, dan schopten ze tegen je hoofd. En dan zou je zonder enige twijfel sterven.

‘Peter Waldhorst?’

Een geluid. Een soort ‘ja’.

‘*Möchten Sie nach Hause fahren?*’ vroeg Kaj Holt.

Peter Waldhorst liet een zacht lachje horen.

‘Ik ben niet een van hen.’

‘Juist. Ik heb voldoende contacten om u thuis te krijgen,’ zei Kaj Holt. Hij wist zelf niet of dat waar was. Maar dat hoefde Waldhorst niet te weten. In het ergste geval zou hij worden doodgeschoten.

Opnieuw stelde Kaj Holt de vraag die niemand in Peter Waldhorsts toestand kon weerstaan.

‘Wilt u naar huis?’

Een lange pauze volgde. Het geluid van de regen tegen het raam nam iets af, alsof de wolken bezig waren weg te drijven.

‘Ik heb een dochttertje,’ zei Peter Waldhorst eindelijk, liggend in de hoek.

‘Hebben we niet allemaal een dochttertje?’ zei Kaj Holt.

‘Ik heb haar nog maar één keer gezien.’

De regen begon weer hard tegen het kleine raam te beuken.

‘*Wer sind Sie?*’ vroeg Peter Waldhorst.

Holt gaf geen antwoord. In plaats daarvan draaide hij zich om en pakte de stoel die aan de andere kant van de ruimte stond. De doorringende keldergeruis dreigde hem een paar seconden lang te overmannen. Even was hij terug onder de plankenvloer in de flat aan de Valkyriegata. Een ogenblik hield hij de stoelrug stevig vast.

‘Zeg me wie u bent,’ zei Waldhorst weer, deze keer in perfect Noors. De rillingen liepen Kaj Holt over de rug. Om de een of andere reden kon hij niet verdragen dat Duitsers Noors spraken, vooral niet als ze dat zo goed deden als Waldhorst. Het was alsof deze Duitsers wilden zeggen: wij zijn net als jullie en jullie zijn net als wij, laten we dus de wapens neerleggen en als broeders leven.

‘Holt. Kaj Holt.’

Waldhorst maakte een geluid.

‘De man die de engelen beschermden,’ zei Peter Waldhorst zacht. ‘Zo ziet u er dus uit.’

Kaj Holt had gehoord dat de Duitsers hem de bijnaam De Engel hadden gegeven. Dat had niets te betekenen. Hij geloofde niet in engelen, hij geloofde zelfs niet meer in zichzelf. Een week lang hadden de Duitsers geprobeerd hem aan stukken te scheuren, waarna ze hem plotseling op straat hadden gegooid. Misschien was er toch iemand die over hem waakte. Misschien had hij moeten geloven in iets groters dan zichzelf. Het maakte nu niet meer uit.

‘Hebt u dorst, Hauptsturmführer?’

‘Ik kan niet...’ Peter Waldhorst haalde zijn handen van zijn gezicht en spugde een bloederige klodder slijm op de vloer, ‘... drinken...’

Kaj Holt liep de gang op. ‘Ga water halen.’ De Milorg-man zag er nog banger uit dan een paar minuten geleden. Ergens verderop in de gang waren doffe geluiden te horen, achter een gesloten deur. ‘Nu!’ riep Kaj Holt, om de man wakker te schudden.

‘En zorg dat je wat verbandgaas en een handdoek of zoiets vindt.’

Terug in de kelder pulkte Kaj Holt zijn sigaretten uit zijn zak. Hij pakte er twee die niet doorweekt waren, stak er een aan en gaf die aan Peter Waldhorst.

De Duitser probeerde op zijn elleboog te steunen, maar gaf het meteen op. Het jonge gezicht vertrok van de pijn, maar er kwam geen geluid over zijn lippen. Holt keek de kelder rond. In een van de hoeken stonden nog twee stoelen. De ene lag omver doordat een van de poten gebroken was. Holt bedacht dat hij met het kantoor van het Rode Kruis

in het kamp moest praten, maar schudde die gedachte snel van zich af. Moest hij een Duitser verdedigen? Een Gestapo-officier? Een snotneus, jonger dan hijzelf?

Hij trok Peter Waldhorst omhoog, zette hem op de stoel en plaatste de sigaret tussen zijn lippen. Waldhorst nam een diepe trek, waarna hij de sigaret met zijn linkerhand verwijderde en een paar vingers over zijn bloederige mond liet glijden. Zijn rechterarm moest uit de kom liggen of gebroken zijn. Kaj Holt zei tegen zichzelf dat hij daar niet aan moest denken. Waldhorst had ongetwijfeld zijn verdiende loon gekregen. Hij had een flink, ouderwets pak slaag gekregen, en wie had dat nu niet? De Duitsers zelf wachtten met zoiets tot het strikt noodzakelijk was. De eerste uren van een verhoor betekenden niets: als je niet beter wist, kon je denken dat je bij een willekeurig dameskransje was beland. Pas na enkele uren begon het. Zelfs je moeder zal het lijk niet herkennen, hadden ze tegen Kaj Holt gezegd. Mijn moeder is dood, had Kaj Holt geantwoord. Dat had hen razend gemaakt. En nu stond hij hier voor deze jonge Gestapo-officier en bedacht dat alles tevergeefs was geweest. Alle jaren, alle pijn, zijn eigen zinloze overleving. Kaj Holt was zelf gemarteld toen de Duitsers hem door een noodlottige samenloop van omstandigheden per ongeluk voor een andere verzetsman hadden aangezien. Marteling was echter niet het ergst. Het ergste was om onder de vloer te liggen, als in een kist, als een levende dode, en niets anders te kunnen doen dan wachten.

‘Nou,’ zei Peter Waldhorst en hij gooide de half opgerookte sigaret weg. ‘Waarom bent u zo vriendelijk tegen mij?’

Kaj Holt pakte het pakje sigaretten weer uit zijn zak en stak een nieuwe sigaret op. Dat deed hij met de vorige, waarna hij de peuk op de ruwe betonnen vloer gooide.

‘U was in 1942 in Oslo, heb ik begrepen?’

‘Als u dat weet, waarom vraagt u het dan?’

‘Ik kan u in geen enkel document uit die tijd vinden. U werkte voor de *Abwehr*?’

Peter Waldhorst trok een grimas die Kaj Holt als een bevestiging interpreteerde.

‘Wie heeft u dat verteld?’ vroeg Waldhorst vervolgens.

‘Een man die niet lang meer te leven heeft,’ zei Kaj Holt. ‘Maakt u zich daar geen zorgen over.’

‘Dat doe ik allang niet meer,’ zei Waldhorst.

‘Welnu, als u niet net als hem wilt eindigen, stel ik voor dat u met me samenwerkt.’

De twee mannen keken elkaar een hele tijd aan, tot Waldhorst zijn ogen sloot en knikte.

‘Er is iets wat ik niet begrijp,’ zei Kaj Holt. In stilte rookte hij zijn sigaret.

‘En ik denk... dat u de enige bent die me kan helpen... met wat ik dus niet begrijp.’

‘Er zijn altijd dingen die een mens niet begrijpt,’ zei Peter Waldhorst zacht.

‘Herfst tweeënveertig...’ zei Kaj Holt, misschien meer tegen zichzelf dan tegen Hauptsturmführer Waldhorst. Toen moest hij om de een of andere reden stoppen, zijn stem liet hem een moment in de steek. Hij schraapte zijn keel, daarna nog een keer, maar het hielp niet veel.

Het leek wel een eeuwigheid te duren, zo lang keken de twee mannen elkaar aan.

‘Geen goede herfst,’ zei Peter Waldhorst ten slotte.

Aan zijn blik zag Kaj Holt dat Waldhorst wist wat hij zou gaan vragen. En wat het antwoord was. Alleen al de gedachte daaraan was voldoende om hem in tranen te laten uitbarsten. Maar niet hier, niet nu. Wat voor winnaar zou hij zijn als hij aan de voeten van de verliezer zou gaan huilen?

‘We koesterden die herfst een... slang aan onze borst, een overloper...’ zei Kaj Holt. ‘Een jongeman die Gudbrand Svendstuen heette. U weet dit natuurlijk wel... maar ik denk...’

Hij opende zijn mond om de vraag te stellen, maar liet het daarbij.

‘U denkt dat Svendstuen de verkeerde man was?’ zei Waldhorst, alsof hij Kaj Holts gedachten kon lezen.

Kaj Holt knikte even.

‘Was dat zo?’ vroeg hij.

‘Dat kan ik u niet zeggen.’

‘Dan kan ik u ook niet helpen,’ zei Kaj Holt.

‘Dat is dan maar zo,’ zei Waldhorst. ‘Misschien red ik me wel, wie weet.’

Er viel weer een stilte.

Kaj Holt overwoog zijn mogelijkheden. Hij had al een fout gemaakt door hierheen te komen. En nóg een fout door Waldhorst niets concreets te kunnen bieden. De waarheid was dat de vrede niet door de

Noren was bewerkstelligd, maar door anderen; voor een man als Waldhorst kon hij hoe dan ook niets doen.

‘Het was een domme zet van u om naar de Gestapo over te stappen,’ zei Kaj Holt. ‘Ik hoop dat u uw dochter weer zult zien.’

Peter Waldhorst vertrok geen spier. Het gestolde bloed lag als een masker over zijn gezicht.

Kaj Holt had niets meer om mee te dreigen en Waldhorst was toch al flink in elkaar geslagen.

Hij draaide zich op zijn hakken om en zette de paar passen naar de deur.

‘Bent u ooit in Spanje geweest?’ vroeg Waldhorst zacht toen Holt zijn hand op de deurklink had gelegd.

‘In de buurt van Galicië?’

Kaj Holt draaide zich weer om.

Peter Waldhorst zat met gebogen hoofd. Zijn gewonde arm hing doelloos langs zijn lichaam, de andere rustte in zijn schoot. Het licht van het kelderraam tekende een lange schaduw van de Duitse officier over de betonnen vloer.

‘In een stad met een bekende kathedraal.’

‘In Spanje. Galicië... kathedraal... wat bedoelt u...?’

Kaj Holt schudde zijn hoofd. Nu begreep hij er werkelijk niets meer van.

Waldhorst tilde zijn ongeschonden arm omhoog en keek op. Een trieste glimlach gleed over zijn mond, alsof hij een moment lang medelijden had met de man die voor hem stond.

‘Ik weet zeker dat u de naam weet van de stad die ik bedoel...’ zei Waldhorst. ‘En als die u te binnen schiet, kunt u zich afvragen wie er naar die stad reist, *Herr* Holt...?’

Kaj Holt fluisterde de naam al bij zichzelf.